

Valentína Figel'ová

Džbány, košíky, medovníky

Spoznaj naše
remeslá

Džbány,
košíky,
medovníky

Valentína Figel'ová

Džbány,
košíky,
medovníky

Spoznaj naše
remeslá

Projekt finančne podporil z verejných zdrojov

u. fond
na podporu
umenia

Text © Valentina Figeľová 2020

Illustrations © Valentina Figeľová 2020

Úvod © Zora Mintalová Zubercová 2020

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2020

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópii či nahrávok, respektive prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-4198-0

Obsah

Na úvod • 7

Debnárstvo • 8

Kožušníctvo • 50

Drotárstvo • 14

Medovníkárstvo • 56

Gubárstvo • 20

Modrotlačiarstvo • 62

Háčkovanie • 26

Papučiárstvo • 68

Hrnčiarstvo • 32

Šúpoliarstvo • 74

Korytárstvo • 38

Valaškárstvo • 80

Košikárstvo • 44

Výšivkárstvo • 86

O autorke • 93

Na úvod

V múzeách alebo aj u našich starých rodičov na dedine často vidíme staré a krásne predmety z rôznych materiálov. Naši predkovia ich kedysi vyrábali ručne a v malom množstve ako domáci výrobcovia alebo remeselníci. Medzi nimi však boli veľké rozdiely.

Tí, ktorí zhotovovali predmety pre vlastnú potrebu, čiže pre seba, rodinu a vlastné hospodárstvo, venovali sa domácej alebo domáckej výrobe. Táto výroba existovala na území Slovenska odjakživa. Domáci výrobcovia boli hlavne roľníkmi, pracovali na poli, chovali dobytok a napriek tomu vedeli vyrobiť mnohé predmety, ktoré potrebovali. Domáci výrobcovia neboli vyučení majstri, ale šikovní samoukovia a predmety nevyrábali kvôli zárobku. Pracovali v niektorej časti svojho obydlia - v izbe, pitvore, kôlni či stodole. Muži vyrábali do domácnosti a hospodárstva predmety z dreva, hlíny, prútia, slamy, ženy tkali plátno, vyšivali, pletli čipky. Keď sa im darilo a mali viac výrobkov, vymenili ich za to, čo im doma chýbalo, alebo svoje výrobky predali. Mnohí z nich boli takí šikovní, že výroba predmetov sa neskôr stala ich doplnkovým zamestnaním.

Remeslo bolo naproti tomu založené na kvalifikovanej práci profesionálne vyučeného remeselníka, ktorý ju vykonával kvôli zárobku ako

hlavnú a jedinou činnosť. Remeslá kedysi vznikli spoločenskou deľbou práce tak, že sa oddelili od poľnohospodárstva. Pôvodne sa sústreďovali na feudálnych veľkostatkoch, neskôr v mestách. Remeselníci boli profesionálne vyučení majstri, ktorí s vlastnými nástrojmi pracovali sami, alebo vykonávali určitý druh práce spolu s ostatnými v dielni. Združovali sa podľa druhu výrobkov v odborných spoločenstvách - cechoch. Každé remeslo malo vlastný cech na čele s cechmajstrom. Cechy mali prísne pravidlá, ktoré im kedysi schválil panovník alebo mestská rada. Členom cechu mohol byť len muž - vyučený profesionál, ktorý okrem odborného vzdelania získal prax u iných majstrov, zložil záverečné odborné skúšky a urobil záverečnú majstrovskú prácu. Remeslo sa často dedilo z otca na syna niekoľko generácií. Od 19. storočia sa remeslá rozšírili aj na vidieku, v prvej polovici 20. storočia postupne zanikli.

Originálne ručne zhotovené predmety domácich výrobcov a hlavne remeselníkov sú súčasťou našej histórie. Sú dokladom šikovnosti, zručnosti a majstrovstva, nachádzajú sa v múzeách, kde budia obdiv i inšpiráciu. Aj preto dnes znovu oživa ich výroba.

Zora Mintalová Zubercová
etnografka

Debnárstvo

Remeslo zaoberajúce sa výrobou drevených nádob zo štiepaných častí dreva. Debnár vyrábal sudy, nádoby na mútenie masla, nádoby na pranie i malé výrobky ako soľničky.

Debnár používal rôzne druhy dreva, napríklad dubové, agátové či smrekové. Na veľké nádoby bolo vhodné tvrdé drevo a na výrobu riadu zase mäkké.

Debnár štiepil kláty dreva sekerou na menšie časti pomocou klinov.

Naštiepané časti debnár opracúval na obdĺžnikové dielce. Upevnil ich na obručový stolec a upravoval obručným nožom. Obdĺžnikové dielce sa volali dážky. Debnár dážky uskladnil a nechal minimálne rok schnúť.

Suché dážky debnár opravoval špeciálnymi nástrojmi – sekerkami, obručným nožom a hoblíkmi.

Konečný tvar dážok závisel od nádoby, ktorú chcel debnár vyrobiť. Museli byť presné a tesne priliehať jedna k druhej. Na určovanie sklonu sa používali špeciálne formy, modly.

Opracované dážky debnár poukladal do pomocnej pracovnej obruče.

Potom na nádobu kladivom a klinom nasadil obruč. Obruč držala nádobu pokope a mohla byť kovová alebo drevená.

Napokon debnár vyrobil dno nádoby.
Predkreslil si ho na drevo kružidlom,
vyrezal a opracoval tak, aby všetko
spolu sedelo.

